

БОЙОВИЙ ШЛЯХ ТАНКУ З НОМЕРОМ «11»

(продовження)

Машина з бойовим номером «11» (далі 11-та) була одержана з ремзаводу після капітального ремонту. Вона увійшла до складу 1-ї танкової роти і була передана екіпажу. На фото 1 капітан Колесніков І.П. з топографічною картою в руках у центрі групи офіцерів ставить їм задачу на марш. На другому плані стоїть 11-та і її механік-водій-старший сержант Білоусько П.Г. Добре видно на башті полковий знак — трикутник із літерою «Т».

11 - та приймала участь у складі 87-го Окремого танкового Житомирського червонопрапорного полку в боях Львівсько-Сандомирської та Карпатсько-Дукельської наступальних операцій 1-го Українського фронту. Друга одержала свою назву від перевалу через головний Карпатський хребет біля польського містечка Дукля. Її завершення 28 жовтня 1944 року співпало із завершенням визволення України від німецько-фашистських загарбників.

У Львівсько-Сандомирській операції 11-тій випало приймати участь двічі: у її перших боях та у боях завершального етапу. 27 липня, тобто на 13 день боїв, 11-та була виведена з ладу у бою за польське містечко Дубецько, що на захід від Перемишля. Там, у ході атаки треба було перетнути злегка заболочену ділянку заплави ріки Сян. Усі танки 1-ї танкової роти перетнули цю ділянку, а 11-та сіла на своє днище. Саме в цей час у небі з'явилась група ворожих пікіруючих бомбардувальників «Ю-87». Один з них скинув свої бомби на 11-ту, але не влучив, хоча йому вдалося добре закидати її грязюкою від бомбових вибухів. Після цього, на бриючому польоті він розстріляв її з авіаційної скорострільної автоматичної гармати бронебійними снарядами. Гарматні черги добряче подовбали башту та упорно-опорні катки ходової частини. Найбільш небезпечними виявились лише два попадання: один з снарядів пробив ствол танкової гармати, а другий пробив борт між третім та четвертим катками. Від цього попадання 11-та мала б спалахнути яскравим полум'ям, адже снаряд потрапив у моторний відсік біля масляного бака. Адже цього не сталося тому, що грязюка від вибухів авіабомб загатила цей відсік через отвори забору повітря для охолодження води в радіаторах. Пізніше, коли у ході капітального ремонту 11-ї, мені довелося її викидати, виявилось, що шар грязюки був завтовшки 30-35 см.

Капітальний ремонт 11-ї мав проводитись на одній садибі на околиці польського міста Радимно. Тут вже ремонтувалися

Фото 1

Фото 2

Фото 3

декілька танків інших танкових полків 1-го гвардійського кавкорпуса. Тому її поставили в чергу. Простояла вона в черзі до моменту прибуття на цю імпровізовану рембазу 25-ї під командуванням лейтенанта Галона Г.Є. (фото 2) для заміни головного фрикціону. Екіпаж капітана Колеснікова тоді знаходився у головному ешелоні за декілька десятків кілометрів від Радимно. Як відомо з попереднього нариса, двигун 25-ї вийшов з ладу і її одразу направили до збірного пункту аварійних машин (ЗПМ). Саме ця подія послугувала причиною появи наказу лейтенантові Галону Г.Є. прийняти командування 11-ю, а його екіпажу — взяти участь у її відновленні з метою прискорення операцій капітального ремонту.

Нагадаю склад цього екіпажу:
Механік-водій — старшина Мойсесенко І.П. (на фото 3 у першому ряду ліворуч);
Командир башти — автор цих рядків (на фото 3 у першому ряду праворуч);

Радист — кулеметник сержант Приведенцев М.Ф.

Для мене особисто це була третя бойова машина, служба на якій почалась так, як і на першій моїй бойовій машині — 18-й, з участі у її капітальному ремонті.

Ремонт 11-ї тривав до 15 серпня 1944р. Саме з цього дня почався відлік днів її другої участі у Львівсько-Сандомирській операції 1-го Українського фронту. Перші дні пішли на подолання добротного автомагістраллю Перемишль-Ясло відстані у 200 км від Радимно до району бойових дій, що знаходився біля міста Ясло.

22 серпня 11-та вступила в бій на лівому березі ріки Віслюк. Тут вона протягом тижня приймала участь спочатку у наступальних боях (дві атаки, з них одна вночі), а потім і в оборонних боях. Особливість танкових атак у горах полягала в тому, що бойові машини розгортати у класичні бойові порядки «лінія», «уступ праворуч», «уступ ліворуч», та інші тут було немож-

Фото 4

Фото 5

ливо. Отже, атакувати доводилось лише колоною по дорогах і вузьких смугах між крутими гірськими схилами та урвищами, або заболоченими долинами Віслюка.

У ході нічної атаки, в якій 11-та очолювала атакуючу колону танків нашого полку, німецька мінометна міна калібру 81мм розірвалась на її кормовому похилому броньовому листі, залишивши по собі декілька подряпин на його поверхні. При цьому, обидва люки на башті були відчинені. Якщо траєкторія цієї міни була б коротшою на 2,5 метри, то вона могла потрапити в один з них і розірватись усередині бойового відділення. А це могло спровокувати детонацію боєукладки і її вибух, який розніс би 11-ту на друзки.

29 серпня 1-й гвардійський кавкорпус був виведений до тилу на доукомплектування.

За станом на 29 серпня до активу 11-ої було записано: знищені польова гармата протитанкової оборони і декілька кулеметних гнізд. Разом, за період 22-29 серпня, було зроблено близько 200 пострілів з гармати, а вага використаного боєприпасу склала близько 1,3 тони.

Подолавши відстань 170км, наш полк розташувався в селі Рушельціце, що на 20км на захід від Перемишля. Перебування полку тут було недовгим, в ніч на 6 вересня він по тривозі вирушив до лінії фронту добре знайомою автомагістраллю. Проїшовши близько 100 км, полк звернув ліворуч, пройшов ще 20км у район очікування біля міста Кросно. А 8 вересня почалась Карпатсько-Дукельська операція 1-го Українського фронту.

Метою Карпатсько-Дукельської операції був прорив радянських військ 1-го чехословацького армійського корпусу через Карпати в Словаччину, де у другій половині серпня 1944 року почалось народне повстання проти маріонеткового прогітлерівського правлячого режиму. 1-й гвардійський кавкорпус одержав наказ на здійснення рейду по ворожих тилах і з'єднання із словацькими повстанцями. Оскільки в районі введення корпусу в прорив і далі до польсько-словацького кордону не було жодної дороги, придатної для перепуску трьох танкових і трьох артилерійських полків, всі вони були тимчасово підпорядковані командирам стрілецьких дивізій 38-ї армії, які намагались розширити прорив у ворожій обороні. Наш полк був переда-

ний у оперативне підпорядкування стрілецької дивізії, яка мала 5 вересня ліквідувати міцно укріплений вузол опору в селі Івлі.

Перша спроба виконати цей наказ виявилась невдалою. Тоді село Івлі атакувала рота танків Т-34 25-го танкового корпусу, що нараховувала 10 машин. Перед тим як вдертись у село, вони мали пройти безлісу ділянку схилу завширшки 50-60 м., по якій була прокладена дорога до низу, де починався більш-менш пологий схил протилежного хребта зі садибами Івлі.

Там знаходились добре замасковані вогневі позиції засобів протитанкової оборони — польові гармати калібру 75 мм і, як з'ясувалось потім, одна важка самохідна установка (СУ) калібру 88, типу «Фердинанд».

Танки 25-го танкового корпусу, які пішли в атаку вздовж дороги та по її узбіччях, являли чудові мішені для «Фердинанда» і польових гармат протитанкової оборони, що розміщувались між крайніми садибами села. Тому не дивно, що дуже швидко танки 25-го танкового корпусу перетворилися у палаючі багаття.

Неважко уявити, які почуття були у членів п'яти екіпажів Т-34 нашого полку, яким було наказано повторити атаку Івлі. Командир полку підполковник Борцов І.Ф. (фото 4) вирішив спочатку послати в атаку лише одну бойову машину з тим, щоб вона викликала на себе вогонь ворожих засобів протитанкової оборони, які цим самим себе б викрили. Це дало б змогу нашій польовій артилерії їх знешкодити і підвищити безпеку інших чотириох машин. Першою машиною було обрано 11-ту, їй випало скласти іспит на витривалість своїх 500-сильного двигуна, трансмісії та ходової частини.

Цей іспит 11-та склала, перестрибуючи через багаточисельні воронки від снарядів і лавіруючи між догораючими машинами 25-го танкового корпусу. Так вона, завдяки своїм конструктивним можливостям, на максимальній швидкості наблизилась до підніжжя схилу протилежного хребта, на якому були садиби Івлі. Заради справедливості до цих можливостей треба ще додати майстерність старшини Мойсеєнка І.П. (фото 5), який майже шість років провів за важелями танків

різних конструкцій, починаючи з БТ-5 у боях 1938 року з японськими загарбниками біля озера Хасан.

Маневр 11-ї дозволив виявити і знешкодити декілька засобів ворожої протитанкової оборони. Тому, коли інші чотири танки пішли в атаку, то вогонь уцілілих ворожих артилерійських розрахунків був помітно слабшим у порівнянні з тим, що його викликала на себе 11-та. Поки вони наближались до околиці Івлі, 11-та була вже там і мало не врізалась у СУ «Фердинанд», який стояв посеред вулиці. Старшина Мойсеєнка І.П. вимушений був знову продемонструвати найвищу водійську майстерність, щоб уникнути зіткнення з ворожою СУ, де найтонкіша броня. Роздивляться, як вона горить, часу не було, бо старшина помітив попереду посеред вулиці велику копицю соломи. Він запропонував своєму командирі «перевірити» цю копицю осколочним снарядом, що й було зроблено. Солому як вітром здуло, з під неї з'явилась багато амбразурна деревоземляна вогнева точка — ДЗВТ. З неї вибігло до десятка гітлерівців і швидко розбіглись по найближчих садибах під вогнем спареного кулемета лейтенанта Гапона.

Тим часом в Івлі увійшли підрозділи стрілецької дивізії, у оперативному підпорядкуванні якої був наш полк, і почалась «зачистка» села від німецької піхоти. А вони чинили шалений опір, використовуючи мережу кулеметних гнізд. Для їх ліквідації були створені штурмові групи, до складу п'яти з яких входили танки нашого полку, в тому числі і 11-та. Саме ці п'ять штурмових груп виявились найбільш ефективними. 16 вересня «зачистка» Івлі була завершена і тому постала задача її оборони, яка, як виявилось, була нелегкою. Усі п'ять танків нашого полку приймали в ній активну участь до 29 вересня. За період 15-29 вересня з гармати 11-тої було зроблено близько 150 пострілів, а вага використаного боєприпасу сягнула близько 1,1 тонн.

29 вересня 87-й ОТЖЧП був виведений з бою до тилу для доукомплектування технікою та живою силою. 11-та за період з 15 серпня до прибуття у містечко Кшивча над Санем, яке знаходилось на відстані 18 км від Перемишля, пройшла близько 665 км; при цьому, не враховано пробіг у ході боїв. У Кшивчі всі танки Т-34 були списані, в тому числі і 11-та. За цей період з гармати 11-ої було зроблено близько 350 пострілів і використано близько 24 тони боєприпасів. У списаних машинах не вистачило моторесурсу на пробіг довжиною 45 км до залізничної станції Ярослав для завантаження на платформі і відправки в Київ на ремзавод.

Турченко М.М., професор

(далі буде)